

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۱۸/۱۰/۰۱

استاد شاه محمود محمود

باغ و کوتی بگرامی کابل

مقدمه:

اصطلاحات باغ و کوتی با فاصله های زمانی متفاوت در ادبیات کشور ما وارد شد. باغ اصطلاح معمول است که بیشتر از دو هزار سال عمر دارد. کلمه باغ بعد از ورود مسلمانان اعراب بیشتر معمول گردید باغ. (ا) بستان. روضه. مشترک است در عربی و فارسی - دری و جمع آن در عربی بیغان است. (غیاث اللغات) (مهدب الاسماء). گلستان. صاحب آندراج گوید: از مولوی حبیب الله خان شنیده شد که باغ لغت عربی است و بیغان جمع آن... در عرف هندیان به کاف فارسی خوانند و این از توافق لسانین بود - بنابراین باغ محوطه ای که نوعاً محصور است و در آن گل و ریاحین و اشجار مثمر و سبزی آلات و جز آنها غرس و زراعت میکنند. (ناظم الاطباء). آبسالان. (برهان). بوستان. ج ، باغات و این جمع تراشیده فارسی زبانان متعرب است. (از آندراج) .خ(۱)

در کشور ما به حواله تاریخ بیهقی در دوره غزنویان باغهای متعددی در غزنی و هرات و نیشاپور آباد گردیده است. در کابل همچنان باغ های دوره بابر و فرزندانمانند باغ شهرآرا. باغ جهان آرا. باغ بابر. چهار باغ و دهها باغ دیگر و در دوره امیر عبدالرحمن و امیر حبیب الله و شاه امان الله چون باغ بالا در کابل و باغ شاهی در ارزگان و باغ شاهی و باغ سراج و باغ نمله در ننگرهار و لغمان و منزل باغ در قندهار و باغ عمومی و بالا باغ در پغمان و دههای دیگر در چهاردهی و ده سبز و زنده بانان... وجود داشت که کابل را چون زمرد در نگین خویش نهفته بود. اما اصطلاح کوتی به عمارت با شکوه ؛ که معمولاً به سبک ویکتوریا و کورنت یا کورنتیان به خصوص با شیوه و سبک انگلیسی اعمار شده باشد؛ گفته میشود. و برای اولین بار در زمان امیر عبدالرحمن خان به سر زبان ها افتاد. امیر عبدالرحمن خان با اعمار کوتی لندن و کوتی شهرآرا این اصطلاح را وارد ادبیات ما نمود. بعداً ساختمانهای متعددی که اعمار گردید به نام کوتی یاد میشد مانند: کوتی لندن. کوتی ستور در وزارت خارجه کنونی. کوتی ستاره در پغمان. کوتی باغچه در داخل ارگ. باغ کوتی در روستای ولایتی بنی حصار کابل و کوتی بگرامی و دهها کوتی دیگر در پغمان و دارالامان.

تا جاییکه این اصطلاح تا چند دهه قبل نزد مردم ما معمول بود اکثر منازل که در شهر نو و یا کارته چهار به شکل اروپایی و مدرن تعمیر میگردد نام کوتی بر آن گذاشته میشد. به استناد روزنامه اصلاح در زمان محمد نادر خان به نسبت تهی شدن خزانه که در زمان امیر حبیب الله کلکانی به یغما برده شده بود. کوتی های پغمان را به فروش گذاشت تا از این طریق خزانه کشور دوباره احیا شود. بنابراین اصطلاح کوتی نه تنها در ذهن مردم بلکه در روزنامه ها و جراید هم راه باز نموده بود.

باغ و کوتی بگرامی:

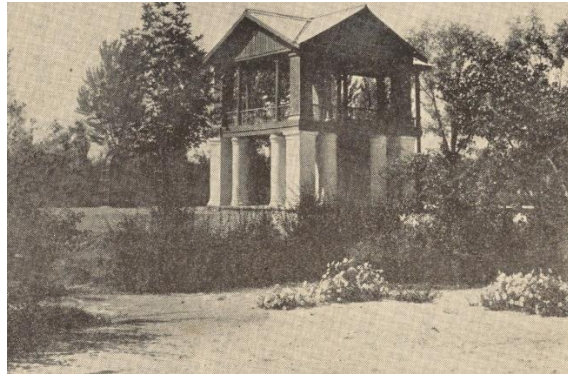
باغ و کوتی بگرامی از ساخته های امیر حبیب الله خان سراج الملة والدین که در بین راه قدیم کابل - جلال آباد قرار داشت میباشد.

این راه کهن پیوند کابل - پشاور، لاهور ودهلی و هند بریتانوی که بنام قدیم (لته بند) مسماست بود، با تهاجمات چندگانه قوای هند بریتانوی در تاریخ سیاسی سه صد سال اخیرافغانستان خیلی سرنوشت ساز بوده. این راه که از دروازه ی شرقی بالاحصار کابل آغاز میگردد، باگذر از شاه شهید، سیاه سنگ، رحمن مینه و سید نورمحمدشاه مینه (کارته نو)، کوتل یک لنگه، قلعه احمدخان، بگرامی در تقاطع بسوی راست سرک؛ کمری و در همان تقاطع بسوی چپ به دهکده شینه، و در ادامه در تقاطع بعدی سرکهای حسین خیل بسوی راست و نیم کیلو متر بیشتر در تقاطع دیگر بسوی چپ به سرک دهکده زند آباد و فارم مرغداری، و سرانجام به منطقه جانگیری (قبرغه) دیروز وبه گمان اغلب به بخشی از همین ناحیه "کابل جدید" امروز میرسد

د پانو شمیره: له ۱ تر ۳

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکنی د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رایرلو مخکې په خیر و لولئ

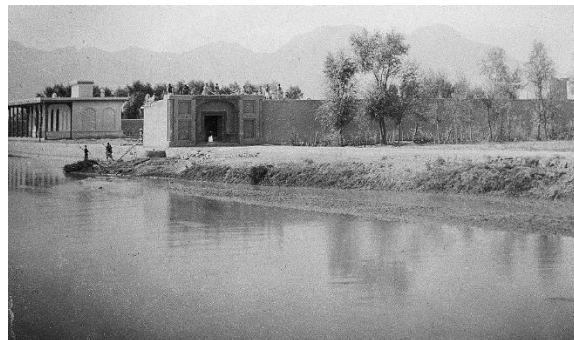
از استفاده راه لته بند خصوص برای عبور و مرور موثر بکلی کاست، اما این راه هنوز توسط کوچیان و سایر مسافران و جهانگردان مورد استفاده قرار می‌گرفت. اما چون راه لته بند (بقول فوشه مورخ و کاوشگر فرانسوی) از زمانهای نزدیک به هزار سال پیش یک راه تاریخی خیلی کهن بین المللی بوده، در تمام فاصله ۱۷۰ کیلومتری آن از کابل تا جلال آباد و بعد از آنجا تا خیبر و پشاور بجز از برخی مناطق کوهستانی و باهم بیابانهای بیحاصل دگر آبیهای زیادی در دو کنار خود داشت و هنوز قسماً دارد.

بناء حدود صد و چند سال پیش گمان می‌برم دوران امیر شیرعلیخان پخته سازی این راه برنامه ریزی شده بود، اما به اثر عدم مساعدت اوضاع سیاسی - اقتصادی آن زمان نتوانست کار ساختمان آن نهایی گردد، اما پسانها کار اعمار آن در دوران سلطنت امیر حبیب الله خان آغاز و دوران پادشاهی شاه امان الله بکمک فیله با فرش کردن سنگهای دراز تیغدار روی آن، یک راه (سرک) دائمی برای عبور و مرور افراد، کاروانها و پسانها عراده جات مساعد گردید که همین بخش راه لته بند بنام دروازه شرقی ورود بکابل محسوب می‌گردید. و یکی از راه های سهل و ساده قوتهای نظامی متجاوز بریتانیا در تمامی جریان قرن نوزده و اوایل قرن بیستم میلادی بکابل بوده است.

از بگرامی که میان دریای لوگر و دهکده های کمری، حسین خیل، شینه و زند آباد قرار داشت زمانی یکی از شکارگاه های شاهان و شهزاده گان متاخر افغانستان و دیگر اراکین، دیپلمات ها و خارجیان مقیم کابل و مردم محل بود. و تا زمانی ما نزدیک به سه دهه پیش یعنی حوالی سالهای ۱۹۷۰ م میان نیزارهای غلوی این منطقه پرنده های گوناگونی مثل مرغابی، قشقل، کفخورک، کرک و حتی کلنگ وجود داشت. (۲)

سیاحی که از طرف پیشاور به طرف کابل روان میشود همینکه از پل کم عرض و قدیمی «بگرامی» در سه میلی شهر کابل عبور میکرد و دمی در باغ معروف آنجا که عمارت زیبای آن مشرف به دریای لوگر است توقف نماید گویی به داخل کابل درآمده، باغ و عمارت آن که اکثر خالی بنظر میرسد برای مسافر خسته، راحت گاه خوبی بود

چگونگی باغ و قصر بگرامی:

یکی از عمارات این ولسوالی باغ با شکوه و کوتی بگرامی است که در زمان امیر حبیب الله سراج الملة والدین آباد گردیده است. (۳) تصاویر که بدست آمده است نشاندهنده آنست که کوتی بگرامی در زمان امیر حبیب الله خان سراج الملة والدین اعمار گردیده است در حالیکه احتمالاً در زمان امیر عبدالرحمن خان تهداب آن گذاشته شده بود و یا باغ مذکور در آن زمان آماده پذیرایی امیر و خانواده امیر بوده است. چنانچه زمانیکه مرض کولرا در کابل شیوع یافت امیر عبدالرحمن خان با جعبه عکسبرداری و لوازم شکار خویش به نزدیک پل بگرامی که همین باغ بگرامی است مدت شش هفته اطراق نمود. در حالیکه قبلاً امیر شیرعلی خان برای پخته کاری سرک بگرامی اقدام نموده بود و معلوم است که این باغ در زمان موصوف آباد شده بود. (۴)

جناب محمد ابراهیم برکی که خود باشنده روستای کمري ولسوالی بگرامی است و از این باغ و کوتی (قصر) بارها دیدن نموده است در مورد آن مینویسد که: باغ متذکره در حدود صد جریب زمین را احتوا میکرد و یکی از تفرجگاه های آن زمان کابل باغ و کوتی بگرامی بود که آنهم با زیبایی و معماری شبیه کوتی لندنی اعمار شده بود و یک محل مناسب برای تفریح کابلیان بود. این کوتی با داشتن اطاق های متعدد و صالون بزرگ با موبل و فرنیچر مفشن تزئین شده بود. این کوتی در میان باغ بزرگ با چمن های سبز و گل های زیبا بیننده را مجذوب می ساخت، این باغ بزرگ را دریای لوگر به دو بخش تقسیم نموده بود و پل بالای دریا هم بسیار زیبا بود. باغ و کوتی بگرامی از سه طرف احاطه داشت و ضلع چهارم دریای لوگر حیثیت دیوار را به باغ داده بود. حفظ و مراقبت این کوتی دارای تشکیل اداری بود که شامل باشی و باغبانهای متعدد بود. این باغ با درخت های تزینی مانند: پنجه چنار بلند و درخت های ناک به شکل منظم و موزون نمایش خاص داشت. و از فروش ناک این باغ مصارف و ترمیم و معاش باغبان ها و باشی ها پرداخت میگردید. دردا که مانند سایر گوشه های زیبای کشور یا از اثر غفلت و یا از اثر حسادت از بین رفت و یا از بین برده شد. امروز در این باغ مدرسه ابوحنیفه جا داده شده است یقیناً از آن کوتی و باغ زیبا خبری نیست. (۵)

زیرنویسها:

- ۱ - دهخدا - علی اکبر لغت نامه . واژه باغ.
- ۲ - برکی - ایام الدین ؛ (خاطرات) دشت جانگیری (یا جهانگیری) مشهور به "قبرغه" در شرق کابل . آسمایی ۳مارچ ۲۰۰۸.
- ۳ - قاموس جغرافیایی افغانستان - ج اول - ص ۲۵۲ . کابل - ۱۳۳۵ ه.ش.
- ۴ . -Matin - Frank; Under the Absolute Amir ;London 1907 ; p 139
- ۵ - برکی - محمد ابراهیم ؛ پیام فیسبوک و صحبت تیايفونی با جناب ایشان .